

Anförande

Vice riksbankschef Villy Bergström

DEN 16 MARS 1999

Tillväxt och arbetslöshet

Högskolan i Visby

Jag tänker tala om två dominerande problem i svensk ekonomi:

Statistiken talar om att Sverige sjunkit från en tätt position i standardligan - vi var trea eller fyra 1970 - till en plats under medelvärdet för OECD-länderna - position 17-18. Det är det ena.

Det andra är att vi dras med massarbetslöshet, sedan början av 1990-talet

Jag tänker börja att tala om den eftersläpande tillväxten. Det andra problemet, massarbetslösheten, skall hållas isär från den svaga tillväxten. Det är fråga om två, åtminstone delvis, skilda problem.

Sveriges svaga tillväxt

Alla industriländer drabbades av sänkt produktivitetstillväxt i samband med den första oljekrisen 1974-75. I många fall var det fråga om en halvering av tillväxten. Sverige var inget undantag. Tvärt om sänktes vår tillväxt en aning mer än den i många andra länder.

Det kanske inte var så mycket att oroa sig för till en början. Men om ett land har bara marginellt lägre tillväxt än andra länder under lång tid, får det effekter.

SVERIGES RIKSBANK

Telefon
08-787 00 00

Telefax
08 - 21 05 31

E-post
registratorn@riksbank.se

En oroande indikator på att det gått utför är valutakursens utveckling. När Sverige tvingades släppa den fasta kronkursen i slutet av 1992, sjönk kronan först 10-12 procent och som mest med drygt 30 procent.

Men märk väl att sänkningen 1992 startade från ett kostnadsläge som, mätt i gemensam valuta, var 25 procent lägre än det hade varit innan devalveringsperioden började 1976. Kronan har deprecierats mer än vad som skulle ha inträffat bara på grund av den relativa inflationen.

Det var alltså inte bara löneinflation som drev fram devalveringarna. Sverige tvingades acceptera reala sänkningar av kostnadsnivån, därför att ekonomins effektivitet och struktur inte kunde försvara den gamla levnadsstandarden.

Det har ägnats mycket resurser åt att klarlägga varför det gått relativt dåligt för oss. Två amerikanska forskningsinstitut har på inbjudan från Sverige analyserat den svensk ekonomin, nämligen Brookings Institution, 1987, och National Bureau for Economic Research, 1994-95. Därtill kommer den av regeringen tillsatta Lindbeckkommission 1993 och en rad utredningar gjorda av SNS konjunkturråd.

Genomgående för dessa undersökningar är att man inte hittar "the smoking gun" utan att analyserna pekar på många, samverkande faktorer. Några rår vi för själva, andra har vi drabbats av, mer eller mindre oförskyllt.

1. De flesta pekar på bristande "flexibilitet" på arbetsmarknaden, som en övergripande förklaring till problemen.

Vi har haft en alltför stel lönebildning och arbetsmarknaden har varit inflationsdrivande. Alltså, relativlönerna är för låga och sammanpressade och lönenivåerna stiger för mycket vid en given arbetslöshet.

Det är för stor anställningstrygghet, så att arbetsgivarna är obenägna att nyanställa.

Det är för bra ersättning vid arbetslöshet, vilket håller uppe lönerna för de lågutbildade och gör att de arbetslösa inte anstränger sig tillräckligt föra att ta nya jobb.

Det är just dessa förhållanden som man avser när man kräver mer "flexibilitet" på arbetsmarknaden. Det sker inte tillräckligt många jobb-byten, inte tillräckligt många geografiska omflyttningar. Strukturförändringar bromsas upp, nyföretagandet blomstrar inte.

I en av bilagorna till Lindbeckkommissionen visas att Sverige inte är utmärkande i dessa avseenden. Vi ligger ungefär i mitten av ett spektrum där antingen fackliga avtal eller lagstiftning inskränker flexibiliteten på arbetsmarknaden, ungefär som i Sverige.

Men det har ju också gått dåligt i många europeiska länder. Kontinentaleuropa har liknande problem som vi med långsam tillväxt och strukturproblem. Men vi ha tappat levnadsstandard även relativt de europeiska länderna. Därför är det svårt att se bristen på flexibilitet som avgörande.

Det finns två klara undantag, USA och Storbritannien. Där är anställningsförhållandena mer oskyddade och rörligheten i löner och mellan jobben mycket större än i Sverige och Kontinentaleuropa.

Dessa länder – USA och Storbritannien - har också lägre arbetslöshet, men till priset av svagare skyddsnät för befolkningen och i värsta fallen proletarisering av delar av arbetskraften.

Dessa länder representerar å andra sidan en ytterlighet som knappast någon i Sverige – inte ens SAF – vill kopiera. Ingen vill ha USA:s sociala

förhållanden. Risken för det är liten i ett litet, demokratiskt och homogent land som Sverige, med starka folkrörelser.

Men det går inte att bortse från att facklig politik och lagstiftning om arbetsmarknaden skapar trygghet för de anställda. Det är välfärdsvärden som vi alla eftersträvar. Därför är de svåra att förändra.

2. Den andra kritiken gäller socialförsäkringarna som de var utformade på 1970-talet och långt in på 1980-talet.

Man kunde i Sverige stanna hemma från jobbet en vecka utan någon nedsättning av inkomsten, bara genom att ringa och sjukanmäla sig.

Antalet sjukdagar per försäkrad steg från drygt 10 dagar 1955 till 25 dagar vid slutet av 1980-talet. Vid varje reform som gjorde försäkringen förmånligare steg antalet sjukdagar.

Nästan fem procent av arbetskraften var frånvarande på grund av sjukdom under någon del av en arbetsvecka år 1988. Vi var ett av de sjukaste folken i världen.

Vi var alltså ett av världens sjukaste folk, trots att andra indikatorer pekade på att vi var ett av världens friskaste. Medellivslängden var och är en av de längsta i världen liksom barnandödligheten.

Likväl måste företagen hålla upp till 100 000 extra personal för att fylla alla sjukvakanser. Detta var inte bara en direkt kostnad. Det medförde också desorganisation och ineffektivitet i produktionen, med ständiga vikariat och extrainsatta.

Jag tror detta bromsade tillväxten. Förmånerna ökad successivt och utnyttjandet steg successivt genom tillvänjning. Men detta problem är nu rimligen löst. Vi har både karens och sänkta ersättningar. Svenska folket har tillfrisknat påtagligt.

Vi hade uppenbart överutnyttjande av sjukförsäkringen under början av 1980-talet men kanske vi fick ett underutnyttjande. Det kostar att vara hemma. Folk går till jobbet förkylda och smittar ner varandra.

I socialförsäkringarna måste man välja mellan hög ersättning och stränga kontroller eller inga kontroller och höga självrisker. Vi hade inga kontroller och inga självrisker. Detta kunde vi inte hantera. Det höll tillbaka tillväxten och den svenska ekonomins produktivitet även om ingen lyckats kvantifiera effekterna.

De alltför slappa reglerna drevs fram av skillnaden mellan arbetares och tjänstemäns sjukförmåner. Man måste ha ungefär samma regler för olika grupper, åtminstone i ett samhälle som det svenska med starka jämlikhetstraditioner, annars driver skillnaderna fram förbättringar för de eftersatta grupperna.

Åtstramningen som till slut kom tog vägen över att alla fick ohållbart generösa regler.

En annan lärdom är att man måste ha samma regler i de olika försäkringar, annars är risken att det sker det en överströmning från en försäkring till en annan.

Jag tror alltså att den andra faktorn, sjukförsäkringens utformning, var ett problem för den svenska ekonomins tillväxt.

Den första faktorn, "flexibiliteten", kanske inte direkt hindrade tillväxten, men anställningarna dämpas i konjunkturtoppar liksom avskedanden bromsas i lågkonjunkturer. Det är vad forskarna fått fram.

Men man bör ha i minnet att när det gäller sjukförsäkringen gjordes det sociala experimentet genom drastiska förändringar i försäkringsvillkoren. Därför kan vi avläsa ett resultat. När det gäller arbetsmarknaden har experimentet inte gjorts. Därför har forskningen svårt att komma med pregnanta resultat.

Det är uppenbart att sysselsättningen skulle stiga om det blev så eländigt att vara arbetslös att folk tvingas ta nästan vilka jobb som hest och till vilken lön som helst, till exempel genom att drastiskt sänka ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen. Arbetslösheten skulle minska men tillväxten skulle knappast stiga.

Men att avreglera arbetsmarknaden, till exempel för att få fram det som kallas hushållsnära tjänster - städjobb, trädgårdsarbete och liknande - är att skapa förhållanden som möjliggör lägre produktivitet på arbetsmarknaden än vad som nu är normalt.

De existerande löne- och anställningsförhållandena ställer nu så höga krav på produktivitet att denna typ av jobb inte uppstår. Det är alltså fråga om att skapa flera jobb, däremot inte högre tillväxt, när man föreslår avregleringar av arbetsmarknaden

Andra förslag med samma syfte är att införa skattelättnader för hushållstjänster. Invändningarna är både principiella och praktiska.

Att ha olika skatter för olika produktionssektorer har många nackdelar. Det finns knappast ekonomiska argument för att gynna viss konsumtion framför annan. Varför skulle jag lockas att genom skattesubventioner anställa städhjälp om jag hellre vill lägga pengarna på att åka till Visby några veckor på sommaren?

Och tänk på alla gränsdragningsproblem. Det är lätt att se hur det skulle uppstå ambulering bilverkstäder, som kommer hem och lagar bilen, eller frisörer, som med saxen i väska, börjar klippa hemma. Catering skulle slå ut restauranger. Gränsdragningsproblemen skulle bli legio. Sysselsättningen skulle öka hos skattemyndigheterna.

Jag kommer härmed in på skatterna i allmänhet.

3. Skattekilarna framhålls som tillväxtbromsar. Skattekilarna utgörs av skillnaden mellan den produktivitet som krävs för att anställa en person på marginalen och den slant han eller hon får med sig hem på grund av anställningen. Det är lättast att illustrera med kostnaden för att anställa en person ytterligare en timme för en lön av säg 100 kr. För arbetsgivaren blir kostnaden minst 133 kronor plus eventuella avtalsförsäkringskostnader.

Den anställde får med sig 40 kronor hem efter skatt eller för en låginkomsttagare drygt 60 kronor. Produktivitetskravet är 133 kronor, "take home pay" är mellan 40 och 60 kronor. Skillnaden däremellan, 70 – 90 kronor är den så kallade skattekilan.

Den ställer stora krav på produktivitet hos den anställde och den ger litet i utbyte. Den anses därför ha både en efterfrågehämmande effekt på arbetsmarknaden och en utbudshämmande effekt.

Man kan möjligen göra den observationen att kilarna nu är mindre än före skattereformen 1991 och att de inte skiljer sig särskilt mycket från skattekilarna i andra nordeuropeiska länder.

Men 60 procent av BNP i offentliga utgifter möjliggör bara marginella förändringar av skattekilarna, genom omfördelning av skatterycyklet till "mindre skadliga skatter".

Men detta problem har en annan dimension. Kapitalinvesteringar flyttar från Sverige, storföretag byter nationalitet, förmögna personer flyr svenska skatter och högutbildade tycks i ökad grad välja jobba utomlands, åtminstone under någon del av livet. De offentliga utgifternas andel av BNP kommer att tvingas ner av allt mer rörliga skattebaser.

Att många låginkomsttagare har det svårt i dagens Sverige, inte minst på grund av högt skattetryck mot just dem, kommer inte att hindra dem som vill och kan att flytta till länder med lägre skattetryck. Moraliserings hjälper inte.

4. En faktor bakom den svaga tillväxten, som förbisågs av Lindbeckkommissionen men som observerades av National Bureau-studien 1994 är den - att döma av "ögon-ekonometri" - perfekta korrelationen mellan den drastiska sänkningen av kapitalbildningstakten i Sverige och uppbromsningen av tillväxten.

Det är naturligtvis en djupare fråga, vad som orsakat nedgången i kapitalbildningstakten och därmed i slutändan tillväxten. Men det är svårt att komma förbi den ytliga observationen att investeringstillväxten i svensk ekonomi har varit påtagligt lägre från mitten av 1970-talet än den var under de gyllene åren på 1950-talet och 1960-talet.

Jag visar ett diagram, som är litet speciellt, men som renodlar tillväxtaspekten, nämligen sambandet mellan nettoinvesteringarna - med andra ord bidraget till kapitalstocken - och Sveriges disponibla inkomst. (Det är BNP minus avskrivningarna, räntebetalningar till utlandet och u-hjälpen, "nettonationalinkomsten".)

(Bildkälla, docent Lennart Berg, Uppsala Universitet.)

Under de goda åren 1950-1970 använde vi 15-18 procent av våra disponibla inkomster till kapitalbildning. Vid mitten av 1970-talet halverades kapitalbildningen till 7-8 procent av vårt lands disponibla inkomster.

Detta påverkade genast tillväxten. Dels växte kapitalinsatsen per arbetare, eller per arbetad timme, långsammare än tidigare. Samverkan mellan kapital och arbetskraft är en viktig faktor bakom arbetsproduktivitets tillväxt. Produktivitetstillväxten gick ner.

Nytt kapital är en viktig källa till introduktion av tekniska förändringar, ny organisation, nya rationella produktionsmetoder. Även i det avseendet spelade den svaga investeringstillväxten en negativ roll för tillväxten.

Jag tror därför att en viktig orsak till den svaga tillväxten från början av 1970-talet är den lägre investeringsaktiviteten - faktiskt egendomligt förbisedd i debatten om vår eftersläpande tillväxt. I varje fall har inte den ekonomiska politiken inriktats särskilt på att få upp kapitalbildningen under de senaste decennierna.

I debatten framhålls främst andra faktorer, såsom stelheter på arbetsmarknaden, hög skattetryck och trygghetslagstiftningen.

Tillväxtproblemet är svårt. Det finns inga snabba lösningar. Lösningarna involverar rimligen kapitalbildning och kompetensuppbyggnad - alltså investeringar i fysiskt kapital så väl som i humankapital. Det fordras innovationsförmåga och företagaranda.

Utbildningspolitiken har inte varit framgångsrik under de senaste decennierna. Främst måste vi utöka den tekniska och naturvetenskapliga utbildningens volym i Sverige, något som redan har påbörjats.

Och det är inte bara en fråga om skatter och regler på arbetsmarknaden. Det är också en fråga om, kultur och miljö, om rätten att göra konkurs och att försöka igen, utan att stigmatiseras.

Sverige har nackdelen av ett perifert läge i förhållande till de stora marknaderna i Europa. Vi är ett litet land med en liten marknad. Sverige saknar djup och bredd som finansiell centrum i jämförelse med de stora länderna. Och det är mörkt, kallt och blött där hemma. Kanske är nackdelarna så stora att de svårligen kompenseras med skattesänkningar och åtgärder på arbetsrättens område?

Jag övargår nu till att tala om arbetslösheten.

Massarbetslöshet

Ett land behöver inte ha massarbetslöshet därför att tillväxten är låg. Låg produktivitetstillväxt borde inte vara något hinder för hög sysselsättning, eftersom snabb produktivitetstegring betyder just bortrationalisering av arbetskraft.

Givet produktivitetens tillväxt måste efterfrågan växa tillräckligt snabbt, för att absorbera ett växande arbetsutbud och för att engagera de arbetslösa i produktionen. Men en svag långsiktig produktivitetstillväxt, som den vi har haft, står inte i motsättning till full sysselsättning.

Det var svårt att peka på de avgörande faktorerna bakom den svaga tillväxten i Sverige. Det är däremot lätt att identifiera hur massarbetslösheten uppstod i början av 1990-talet.

Sverige hade haft en kraftig överhettning i slutet av 1980-talet. Den öppna arbetslösheten var nere på 1,3 % i genomsnitt i riket 1989 och 1,5 % år 1990. I Mälardalen var den nere i 0,5%.

Inget lönebildningssystem kan fungera i en sådan arbetsmarknad. Hela 1980-talet, efter "superdevalveringen" 1982, hade regeringen försökt att få ner lönestegringstakten: Rundabordskonferenser, inkomstbaserad skattepolitik, lansering av inflationsnormer, vädjanden till arbetsmarknadens parter.

Bakgrunden är alltså alla misslyckade försök att få ner inflationen och de nominella löneökningarna. Under 1980-talet ökade de totala arbetskraftskostnaderna per timme för industriarbetare mellan 8 och 12 procent per år.

Mellan 1975 och 1991 föll den reala bruttolönen för industriarbetare med 7 procent, samtidigt som den nominell ökningen var 248 %!

År 1994 hade en industriarbetare 11 kronor lägre timlön i 1994 års priser än vad han eller hon hade 1975. I sanning inget lyckat resultat av parternas agerande och regeringens stabiliseringspolitik.

Men överhettningen mot slutet av 1980-talet omintetgjorde alla stabiliseringsförsök. Konkurrenskraften började urholkas ordentligt från 1987, när dollarfallet upphörde.

(Sveriges valutapolitik, med "dubbel dollarvikt" i valutakorgen, medförde en automatisk allmän depreciering på c:a 10 procent, när dollarn föll omkring 40 procent. Detta kompenserade hjälpligt för de hög löneökningarna 1985-87. Därefter urholkades konkurrenskraften snabbt.)

1991 gav regeringen upp. Att genom samförståndslösningar bringa ner inflationen hade visat sig omöjligt. I Finansplanen i januari skrev regeringen

att inflationsbekämpningen skulle överordnas alla andra mål för den ekonomisk politiken.

I flera decennier hade full sysselsättning (mer eller mindre explicit) varit ett överordnat mål (underkastat olika restriktioner under olika tidsperioder).

Trots vikande konjunkturer skars anslagen till beredskapsarbeten ner med nästan 40 procent från nivån under högkonjunkturen. Arbetslösheten började stiga våren 1991. Exporten föll med 2,3 procent i volym. Det var den sämsta exportutvecklingen sedan 1976.

För första gången på årtionden underlät regeringen att motverka en konjunkturedgång, som utgick från exporten. Arbetslösheten steg för varje månad. Regeringen resignerade.

För den nya inställningen till arbetslösheten hade det utvecklats en hel filosofi bland svenska nationalekonomer, främst i det så kallade Konjunkturrådet i SNS regi. Svenska ekonomerna lanserade där de nya idéerna om stabiliseringspolitikens möjligheter.

I korthet gick det ut på att det skulle etableras en norm om låg inflation och att det till normen skulle knytas sanktioner. Den viktigaste normen var naturligtvis den fasta valutakursen. Och regeringen talade mycket om normer.

En norm infördes, som också medförde sanktioner, nämligen den att staten inte skulle finansiera bytesbalansunderskott genom att låna i utlandet. Det var den så kallade utlandslånenormen.

Räntorna skulle då tvingas upp vid försämrad konkurrenskraft och underskott i bytesbalansen. Den privata sektorn skulle förmås ta valutarisken.

Det skulle fordras höga svenska räntor jämfört med till exempel de tyska, så att det lönade sig för privata aktörer att låna i tyska mark och köpa svenska värdepapper och därmed ta valutarisken. Det skulle straffa sig att driva upp lönekostnaderna för mycket genom höga räntor i Sverige.

Det fanns en hel filosofi kring detta att regeringen skulle normbinda sig så att aktörerna på den svenska arbetsmarknaden skulle inse att staten inte längre skulle motverka arbetslöshet vid kostnadskriser eller andra orsaker till stigande arbetslöshet.

Den socialdemokratiska regeringen tillät arbetslösheten stiga under våren 1991. Många ledande nationalekonomerna applåderade och uppmanade den tillträdande borgerlig regeringen att fullfölja socialdemokraternas "icke-ackommodation", att inte lägga om politik för att motverka arbetslösheten.

Den nya regeringen annonserade nedskärningar i transfereringar och offentlig konsumtion. Subventioner till byggnadsinvesteringar skars ner.

En stor osäkerhet spred sig bland hushållen, som radikalt höjde sitt sparande.

Året efter 1992 kom den svenska kronan under attack. Försvaret för den fasta växelkursen resulterade i räntor på 15 - i värsta fall 25 procent under en kort period - för fasta villalån.

Hösten 1992 annonserade regeringen och den socialdemokratiska oppositionen ett par sparpaket, som förstärkte hushållens osäkerhet inför framtiden, genom att de stramade åt hushållsinkomsterna.

Högräntepolitiken fortsatte våren 1993. Endast industrisektorn - 20 procent av BNP - började så småningom växa som en följd av fallande kronkurs. Men det räckte inte långt för att stabilisera BNP.

Låt oss se på en sammanställning:

Bostadsbyggande 1990-1995: -72%; Från 70 000 påbörjade lägenheter till under 10 000.

Hushållssparande, sparkvoten 1989 = -4,9%; 1994 = +8,3%; Omslag 13,2 procentenheter av hushållens disponibla inkomster.

Tillsammans med exportfallet representerar bara hushållssparandets uppgång en efterfrågechock mot BNP på nästan 10 procent. Därtill kommer följdverkningarna i form av fallade investeringar. Samtidigt utlöstes en våg av rationaliseringar.

(Bild på hushållssparandet och arbetslösheten)

Det intressanta här är att den ekonomiska politiken förstärkte konjunkturedgången i stället för att på traditionellt sätt motverka den och stabilisera BNP. Det berodde naturligtvis på att regeringen genomförde strukturella reformer, som länge varit planerade, men som råkade sammanfalla med en allmän konjunkturedgång.

Utvecklingen för budgetsaldot blev förödande. Kalenderåret 1993 var budgetsaldot -14,3 procent av BNP. Satsskulden nådde 1995 över 80 procent av BNP och räntekostnaderna 120 miljarder. Läget var instabilt, på gränsen till okontrollerbart.

Den totala arbetslösheten - öppet arbetslösa och folk i åtgärder - steg från 2,6 procent av arbetskraften 1990 till 12,7 1994.

BNP föll med fem procent mellan 1990 och 1993.

Vi har i dessa data klara belegg för att arbetslösheten steg på grund av en regelrätt "keynesiansk" efterfrågechock. Samtidigt hade statsfinanser och offentlig skuld utvecklats i sådan takt - delvis som en följd av själva åtstramningen - att traditionell stabiliseringspolitik blev kontraproduktiv. Ökade offentliga utgifter eller skattesänkningar skulle bara ytterligare försämrat trovärdigheten för svensk ekonomi och drivit upp räntorna.

Stabiliseringspolitik blev från 1993 i stället en fråga om åtstramning av offentliga utgifter och skattehöjningar. Härigenom kom arbetslösheten inte att gå ner i första omgången men en förbättring av statsfinanserna lovade att sänka de skyhöga realräntorna och den vägen motverka åtstramningseffekterna från statsbudgeten.

Vi levde också i en internationell miljö med svaga statsfinanser och "Maastrichtvillkoren" framtvungade en saneringspolitik i de stora länderna i Europa, samtidigt som vi i vårt land gick snabbt fram med saneringspolitiken.

Budgetåret 1992/93 var statens budgetunderskott 188 miljarder. 1997 var det nere i 60 miljarder och nu talas det om att disponera ett budgetöverskott. På fem år genomfördes en hårdhänt sanering av statsfinanserna, som höll nere hushållens disponibla inkomster och den privata konsumtionen - och därmed höll uppe arbetslösheten.

Hela denna process, med stora ekonomiska och sociala kostnader, var ett led i försöken att återupprätta en stabil makroekonomisk regim. Den har nu etablerats med låga räntor och växande trovärdighet för den svenska ekonomiska politiken. Massarbetslösheten kvarstår som den stora plumpen i protokollet.

Inte förrän de senaste åren har den privata konsumtionen börjat växa. Eftersom privat konsumtion utgör ungefär halva BNP är en tillväxt i privat konsumtion en förutsättning för att få upp kapacitetsutnyttjandet och pressa ner arbetslösheten.

Det räcker inte med en växande industriproduktion, som i stället är viktig för den externa balansen. Sysselsättningen ökade också i Sverige med över 100 00 personer under loppet av 1998.

Den här beskrivna utvecklingen har betytt att Sverige inte kommit ur arbetslöshetens elände. Fortfarande vintern 1999 är över 6 procent öppet arbetslösa och den totala arbetslösheten är inemot 10 procent.

Andelen sysselsatta av folk i arbetsför ålder är drygt 70 procent, mot 83 procent för tio år sedan. Dessa siffror indikerar resursförluster och belastning på stats- och kommunalbudgetar.

Med en viss teknisk utveckling som på lång sikt driver upp produktiviteten med 1,5 - 1,7 procent (teknikfaktorn), och en viss tillväxt i arbetskraften på så där 0,5 procent har vi en "spontan" långsiktig tillväxt på 2-2,2 procent utan ökad insats av vare sig kapital eller arbetskraft.

För att arbetslösheten skall minska måste efterfrågan och ekonomin under sådana förhållanden tillfälligtvis växa klart över dessa tal. Vi behöver något år med tillväxt omkring 3 procent för att få ner arbetslösheten. Det är precis detta som ligger bakom att regeringen kommer att lanserat ett tillväxtmål i vårbudgeten på 2,75 procent fram till 2004.

Men all arbetslöshet är inte beroende av låg efterfrågan. En obestämd del av den svenska arbetslösheten är strukturell. Ju längre arbetslösheten består, desto större riskerar det strukturella inslaget i arbetslösheten att bli.

Konjunkturrådets rapport från SNS uppskattade för ett par år sedan den del av arbetslösheten som beror på för låg efterfrågan till 2-3 procentenheter av den öppna arbetslösheten.

Riksbanken uppskattar den konjunkturella arbetslösheten till inte mycket mer än en procentenhet av den totala arbetslösheten.

Det stämmer med vad LO:s PO Edin nyligen anfört, att vi måste vänja oss vid drygt 8 procents total arbetslöshet. En arbetslöshet under den nivån skulle sätta fart på inflationen. Det är en slags kapitulation.

Avslutande kommentar

För att höja den svenska tillväxten och hävda Sverige som ett av de rikaste länderna i världen måste produktivitetstillväxten höjas långsiktigt, inte bara under en konjunkturuppgång. Det sker nu en kraftsamling omkring olika politikåtgärder för att höja tillväxten i Sverige

Det rör sig om utbildningspolitik – mer teknik och naturvetenskap än samhällsvetenskap – det rör sig om omläggningar av skattepolitiken.

Det rör sig inte minst om samhällets syn på uppfinningar, entreprenörskap och företaganda. Och det rör sig om ett samhällsklimat med samverkan mellan fackföreningsrörelsen och arbetsgivarparterna. Saker händer på alla dessa områden i Sverige.

Det rör sig också om en penningpolitik för låg, stabil inflation. Riksbanken möter ett växande förståelse för strävan att stabilisera inflationen vid två procent inom men tidshorisont på två år.

Inga försök till övertalningar från Riksbanken kan vara mer effektiva än de erfarenheter som nu görs i svensk ekonomi. Under knot slöts låga avtal förra året. De hamnade omkring 3 procents årliga löneökningar. Men genom att inflationen pressats ur den svenska ekonomin representerar dessa 3 procent den högsta reala löneökning som löntagarna uppnått på flera decennier.

Men detta betyder inte nödvändigtvis högre sysselsättning. För det behöver arbetsmarknaden tåla ett högre kapacitetsutnyttjande i ekonomin än det vi har för närvarande, utan att det blir löneinflation.

Under ett antal kvartal måst efterfrågan höjas över kapacitetstillväxten, för att absorbera de arbetslösa, som är arbetslösa av konjunkturskäl.

Tyvärr vet vi inte hur stora grupper som varaktigt har skadats av massarbetslösheten, så att de inte kan dras in i produktiv sysselsättning. Men diskussionen har nästan uteslutande varit inriktad på ekonomins utbudssida. Föreställningen att jämviktsarbetslösheten nu ligger mycket högt – Edin säger drygt 8 procent - har medfört försiktighet i efterfrågepolitiken.

Men utvecklingen i USA tycks indikera att den så kallade NAURU, den arbetslöshet som inte driver upp inflationstakten, kan sjunka i takt med att arbetslösheten går ner.

Kanske är den strukturella arbetslösheten överskattad? Vi vet inte mycket om hur stor den strukturella arbetslösheten är och hur stor den konjunkturrella är.

I varje fall kan man hoppas är inflationsförväntningarna är drivna ur ekonomin, vilket borde öka möjligheterna att komma närmare full sysselsättning utan att inflationen tar fart.

Låt mig sluta i en positiv anda!

Varför skulle det fortsätta att gå dåligt för Sverige?

Svenskarna är öppna för nyheter.

Vi har stor spridning av datorer i landet och kunskaper att använda dem.

Vi har stora IT-investeringar, i paritet med USA men mycket mer än i Kontinentaleuropa.

Vi var snabba att anamma mobiltelefonerna.

Utländska företag använder Sverige som testmarknad för nyheter.

Sverige är i praktiken tvåspråkigt.

Vi har högre BNP-andel forskning än något annat land i världen.

Vi ligger i topp när det gäller antalet patent per 100 000 innevånare (patent i minst två länder):

	1980	1996
USA	16,71	29,47
Japan	20,65	33,09
Tyskland	38,41	49,40
Sverige	39,82	46,89

Låt mig sluta med att hävda att Sverige har alla förutsättningar att återta en tätposition vad gäller tillväxt och så småningom levnadsstandard.